

Konference Metodika pro sexuální výchovu žáků s mentálním postižením a/nebo na autistickém spektru

Program 25. března 2025

Čas	Téma	Prezentující
14:45 - 15:00	Připojování na online konferenci	
15:00 - 15:05	Zahájení konference	Ing. Jitka Mošnicková
15:05 - 15:40	Sexuální výchova žáků s mentálním postižením a na autistickém spektru v celosvětovém kontextu	Prof. Iva Strnadová, Ph.D.
15:40 - 16:00	Školní sexuální výchova v České republice	Jana Bernoldová, Ph.D.
16:00 - 16:20	Školní sexuální výchova v Srbské republice	Marija Revická, Ph.D., doc. Ivana Sretenović, Ph.D.
16:20 - 16:40	Sexuální výchova na školách na Slovensku	Mgr. Martina Ondrejková, Zuzana Jurčová, Ph.D.
16:40 - 16:50	Představení projektu	Ing. Jitka Mošnicková
16:50 - 17:00	Přestávka	
17:00 - 17:20	Metodická příručka postupů pro sexuální výchovu žáků s mentálním postižením a/nebo na autistickém spektru, vědecky podložené přístupy	Prof. Iva Strnadová, Ph.D., Jana Bernoldová, Ph.D.
17:20 - 17:40	Práce se sexualitou žáků s kombinovaným postižením v prostředí české školy	Kristina Nesvadbová, DiS.
17:40 - 18:00	Odborné sociální poradenství jako návazná podpora pro školy	Petr Eisner, Dis., Mgr. Hana Šimáčková
18:00 - 18:20	Sexuální osvěta v prostředí domova sociálních služeb na Slovensku	PaedDr. Roberta Drugová
18:20 - 19:00	Diskuze a sdílení zkušeností	

Abstrakty

Sexuální výchova žáků s mentálním postižením a na autistickém spektru v celosvětovém kontextu

Prof. Iva Strnadová, Ph.D.

Mezinárodní lidskoprávní dokumenty zdůrazňují důležitost inkluzivního vzdělávání. Přesto žáci s mentálním postižením a na autistickém spektru často nedostávají odpovídající sexuální výchovu jako jejich vrstevníci. Nedostatečné znalosti zvyšují riziko zneužívání této skupiny a negativně ovlivňují rozvoj jejich zdravé sexuality a vztahů.

Profesorka Strnadová se v příspěvku zaměří na tři klíčové oblasti. Nejprve představí výsledky přehledu mezinárodní literatury, který zkoumal perspektivy rodičů, učitelů a žáků ohledně sexuální výchovy na středních školách.

Dále se bude věnovat hlavním výzvám, které výzkum odhalil. Jde především o nedostatek vhodných materiálů a selektivní výběr témat ze strany učitelů. Ve školní sexuální výchově často chybí témata jako genderová identita, sexuální orientace, masturbace či domácí násilí. Žáci a rodiče mají jen omezenou možnost ovlivnit obsah a způsob výuky.

V závěrečné části Profesorka Strnadová představí hodnocení programu *Práva a vztahy*. Do programu se zapojilo osm škol, 56 žáků, 11 učitelů a tři spolupracovníci s mentálním postižením. Program vznikl ve spolupráci s lidmi s mentálním postižením. Výsledky dotazníků a rozhovorů před a po realizaci programu ukázaly významné zlepšení znalostí, zejména v oblasti souhlasu. Program byl velmi dobře přijat jak žáky, tak učiteli.

Medailonek: Prof. Iva Strnadová, Ph. D. je profesorkou speciální pedagogiky a disability studies na University of New South Wales v Sydney v Austrálii. Zároveň vede výzkumné portfolio *Disability Innovation Institute* při UNSW, což je první institut svého druhu na světě, který se zaměřuje na interdisciplinární výzkum realizovaný ve spolupráci s lidmi s postižením s cílem zlepšit jejich životy.

Profesorka Strnadová je uznávanou odbornicí v oblasti aplikovaného výzkumu v oblasti mentálního postižení, inkluzivního výzkumu a speciální a inkluzivní pedagogiky. Ve svém výzkumném programu klade důraz na propojení výzkumu s obhajobou práv lidí s postižením. Využívá přitom inovativní inkluzivní přístup, ve kterém se lidé s mentálním postižením podílejí na výzkumu v roli výzkumníků.

Profesorka Strnadová významně přispěla k propojení výzkumu a společné tvorby (ko-produkce) ve vzdělávání, zdravotnictví a sociální práci. Výsledky výzkumu převádí do podoby informačních zdrojů přístupných veřejnosti, především lidem s mentálním postižením, kteří jsou v centru jejího výzkumu. Nejnovějším příkladem je GeneEQUAL Toolkit, který byl vytvořen společně s lidmi s mentálním postižením. Tento nástroj využívá Ministerstvo zdravotnictví Nového Jižního Walesu (Austrálie) ke vzdělávání zdravotnických pracovníků v oblasti genetiky, aby zajistilo inkluzivní, na člověka zaměřenou a respektující zdravotní péči.

Před svou akademickou kariérou pracovala profesorka Strnadová 7 let s dospělými lidmi s mentálním postižením a na autistickém spektru. Je aktivní obhájkyň práva lidí s postižením, zejména lidí s mentálním postižením. Zastává funkci tajemnice organizace Self Advocacy Sydney (SAS).

Školní sexuální výchova v České republice

Jana Bernoldová, Ph.D.

Príspevek se bude věnovat významu sexuální výchovy v současné České republice. Kde od roku 2021 téma intenzivněji rezonuje společností, a to zejména ve spojitosti s kauzami sexuálního obtěžování na českých univerzitách (Benešová et al., 2023). Potřeba posílit etické chování se promítla i do tvorby nových rámcových vzdělávacích programů, kde je sexuální výchova nově koncipovaná v bio-psycho-sociálním pojetí s výrazným etickým rozměrem.

Príspevek bude porovnávat školní sexuální výchovu pro obecnou populaci žáků a závěry výzkumu řešeného v rámci prezentovaného projektu s 23 žáky s mentálním postižením a/nebo na autistickém spektru a 29 českými vyučujícími. Dosavadní omezené výzkumy ukázaly, že pro dospívající je česká škola nejméně frekventovaným zdrojem informací o partnerských vztazích a sexualitě (České středoškolské unie, 2020). Výuka je často normativní, biologizující a zaměřená na prevenci rizik. Vyučující v praxi obvykle nepoužívají praktické pomůcky a aktivizační metody (Sadková, 2018).

Príspevek seznámí i s možnostmi podpůrných opatření, které mohou být v souvislosti s např. odlišným kulturním zázemím žáků uplatňovány ve výuce sexuální výchovy a s tématem minimálních preventivních programů v oblasti rizikového sexuálního chování.

Medailonek: Mgr. Bc. Jana Bernoldová, Ph.D. je odborná asistentka na Katedře speciální pedagogiky, Pedagogické fakulty, Univerzity Karlovy. Je členka Nebuď na nule, z. s., kde se věnuje vzdělávání, tvorbě metodických materiálů a podpoře rodičů s mentálním postižením. Je spoluautorkou knihy „Ženy s mentálním postižením v roli matek“. Je mezinárodně publikovanou autorkou v oblasti sexuality a partnerského života. Obdržela cenu „Univie IASSID – 2016 Award“, která je Fakultou psychologie na Univerzitě ve Vídni udělována mladým výzkumníkům za přínos výzkumu v oblasti mentálních postižení.

Školní sexuální výchova v srbském kontextu

PhDr. Marija Revická, Ph.D. a Doc. dr Ivana Sretenović, Ph.D.

Téma sexuální výchovy je v Srbsku značně kontroverzní. Hlavním problémem je doba, kdy by se mladí lidé měli začít učit o všech aspektech sexuality, o tom, co potřebují vědět a kdo by je měl učit. Vzhledem k tomu, že neexistuje institucionalizovaná sexuální výchova, studenti získávají znalosti o sexu a sexualitě z jiných zdrojů, například z internetu, od vrstevníků a jen

zřídka dostávají dostatečné informace od svých rodičů. To vše otevírá možnost převzít nesprávné informace nebo jejich nedostatečné pochopení.

Pokusy o zavedení sexuální výchovy do škol byly v letech 2012 a 2016, ale pod vlivem veřejnosti nedostaly příležitost dále se rozvíjet. Události související se sexuálním násilím na nezletilých a mladých ženách, které se dostaly na veřejnost v roce 2021, bohužel ukazují, že v Srbsku je velká potřeba profesionálně vedené sexuální výchovy mladých lidí.

Medailonek: Marija Revická má více než patnáctiletou zkušenost s prací s dětmi a dospělými s mentálním, tělesným, zrakovým a kombinovaným postižením, a s osobami ze spektra autismu jak v rámci vzdělávání, tak i rehabilitace. Je speciální edukátor a rehabilitátor s doktorátem z oblasti speciální pedagogiky. Současně je na rodičovské dovolené. Před rodičovskou dovolenou působila na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy, na Fakultě přírodovědně-humanitní a pedagogické Technické univerzity Liberec jako odborná asistentka, a na Střední, základní a mateřské škole daVinci jako školní speciální pedagožka. Je aktivním účastníkem v Evropské federaci jógy, věnující se především józe pro osoby s postižením.

Sexuální výchova na školách na Slovensku

Mgr. Martina Ondrejková a PhDr. Zuzana Jurčová, PhD.

Cieľom príspevku je priblíženie problematiky v oblasti sexuálnej výchovy na školách na Slovensku. Na území Slovenskej republiky sa sexuálna výchova na školách realizuje v rámci prierezovej tematiky, čo znamená, že je integrovaná do viacerých predmetov, ako sú biológia, etická výchova a občianska náuka. Napriek tomu, že na Slovensku existuje prierezová tematika sexuálnej výchovy, jej realizácia je často nedostatočná a závislá od iniciatívy jednotlivých pedagógov. Dôsledky nedostatku kvalitnej sexuálnej výchovy v školách sú zvlášť znepokojujúce v kontexte zraniteľných skupín, ako sú ľudia s mentálnym postihnutím a/alebo na autistickom spektre.

Príspevok predstaví výsledky výskumu realizovaného v rámci projektu, do ktorého bolo zapojených 16 žiakov s mentálnym postihnutím a/alebo na autistickom spektre a 15 vyučujúcich zo Slovenskej republiky.

Medailonek: PhDr. Zuzana Jurčová, PhD., MBA absolvovala vysokoškolské štúdium v odbore sociálna práca. Je praktikom a odborníkom v sociálnej oblasti, už dlhé roky pôsobí v inštitúciách zaoberajúcich sa starostlivosťou o človeka. Od roku 2004 pracuje v domove sociálnych služieb s cieľovou skupinou ľudí s mentálnym postihnutím. Má bohaté skúsenosti aj s inými klientskymi skupinami sociálnej práce. Tieto skúsenosti a jej odborný potenciál, ktorý si neustále rozširuje vzdelávaním, jej umožňujú vnímať jedinečnosť každého klienta v najvyššej možnej miere autenticity. Má skúsenosti s realizáciou tuzemských projektov a projektov cezhraničnej spolupráce. Je štatutárnou zástupkyňou Občianskeho združenia SKOROCEL, taktiež pôsobí ako lektorka, supervízorka, mediátorka.

Mgr. Martina Ondrejková ukončila vysokoškolské štúdium v odbore sociálna práca v roku 2010 a od toho istého roku sa špecializuje na sociálne služby zamerané na dlhodobú starostlivosť o osoby s odkázanosťou na inú fyzickú osobu. Je štatutárka, garantka odborných aktivít a sociálna pracovníčka v občianskom združení Mosty Integrácie, v ktorom koordinuje a riadi všetky aktivity a odborné činnosti. Má bohaté skúsenosti s vedením národných i medzinárodných projektov. Zároveň je predsedníčkou Slovenskej komory sociálnych pracovníkov a asistentov sociálnej práce. V súčasnosti ďalej pôsobí ako lektorka, manažérka kvality sociálnych služieb a supervízorka.

Představení metodické příručky postupů pro sexuální výchovu žáků s mentálním postižením a/nebo na autistickém spektru, vědecky podložené přístupy

Prof. Iva Strnadová, Ph.D a Jana Bernoldová, Ph.D.

Příspěvek se bude věnovat představení metodické příručky a způsobu jakým ji vyučující mohou využívat ve školním prostředí. Příručka reaguje na významnou potřebu posílit didaktiku sexuální výchovy, neboť vyučující popisují, že naráží na nedostatek materiálů a omezené příležitosti k profesnímu rozvoji.

Metodická příručka byla vytvořena pomocí metodologie inkluzivního výzkumu s 64 vyučujícími a 73 lidmi s mentálním postižením a/nebo na autistickém spektru. Její součástí je 19 klíčových témat, o kterých se účastníci domnívají, že by měla být vyučována ve školách. Tato témata odpovídají konceptům rámce Standardů sexuální výchovy v Evropě a Mezinárodním technickým pokynům pro sexuální výchovu (ITGSE) UNESCO.

Příručka obsahuje příklady využití vědecky podložených přístupů, které podporují učení žáků/žákyn s mentálním postižením a/nebo na autistickém spektru.

Práce se sexualitou žáků s kombinovaným postižením v prostředí české školy

Kristina Nesvadbová, Dis.

Příspěvek představí praktické uchopení práce se sexualitou v MŠ, ZŠ a SŠ pro sluchově postižené v Olomouci. Konkrétně se zaměří na důvody začátku komplexního přístupu k tématu sexuality studujících a představí přístup školského poradenského pracoviště, jehož součástí je i sexuální důvěrník. Prezentovány budou způsoby práce s protokolem sexuality ve škole, realizace preventivních programů zaměřených na rizikové sexuální chování, včetně formální dokumentace. Možnosti individuálních konzultací se studujícími a také metodické podpory a vzdělávání vyučujících a rodičů žáků s kombinovaným postižením a na autistickém spektru.

Medailonek: Kristina Nesvadbová, DiS. je zástupkyní ředitelky školy pro mimoškolní činnost a důvěrníci pro oblast intimity, mezilidských vztahů a sexuality ve škole SŠ, ZŠ a MŠ pro sluchově postižené, Olomouc, Kosmonautů 4. Je účastnicí sebezkušenostního výcviku: Sexuální poradce pro specifické cílové skupiny lidí s postižením organizace Nebud' na nule, z. s.

Odborné sociální poradenství jako návazná podpora pro školy

Petr Eisner, Dis. a Mgr. Hana Šimáčková

Příspěvek představí aktuální možnosti odborného sociálního poradenství jako návaznou podporu pro školy i sociální služby, pokud kompetence sexuálních důvěrníků nejsou pro řešení situace dostačující anebo je třeba hledat komplexnější cesty řešení. Představíme sexuální poradenství jako nejkvalifikovanější možnost práce se sexualitou, mimo oblast zdravotnictví, včetně možností spolupráce s psychoterapeuty. Autoři zmíní aktuální rozsah sexuálního poradenství v rámci České republiky a popíší sebezkušenostní výcvik sexuálního poradce, který potřebné dovednostní kompetence vytváří.

Medailonek: Mgr. Hana Šimáčková absolvovala obor Speciální pedagogika – učitelství na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Od roku 2008 do roku 2022 působila v organizaci SKOK do života. Věnovala se oblasti sexuality a vztahů lidí s postižením a jejímu systémovému zavádění do jednotlivých služeb. Roku 2019 založila spolu s Petrem Eisnerem a Věrou Srdečnou spolek NEBUŽ NA NULE, z.s. – unie sexuálních důvěrníků České republiky, jehož je nyní předsedkyní. V roce 2022 se stala jednou z prvních absolventek Sebezkušenostního výcviku: Sexuální poradce pro specifické cílové skupiny lidí s postižením (Nebud' na nule, z.s.) a nyní se podílí na jeho vedení. Od července 2022 působí v PORADNĚ pro oblast sexuality a vztahů lidí se zdravotním postižením v Hradci Králové jako sexuální poradkyně, je také lektorkou a konzultantkou.

Petr Eisner, Dis. se v práci s lidmi s postižením pohybuje od roku 2000. Je dlouholetým průkopníkem práce se sexualitou a vztahy lidí s postižením v České republice, autorem mnoha článků i publikací a speciálních pomůcek. Pracoval v několika organizacích poskytujících sociální služby, od roku 2012 je na volné noze jako lektor a supervizor. Mimo jiné spolupracuje s institucemi MPSV ČR, Kanceláří Veřejného ochránce práv, Jabokem– Vyšší školou sociálně-pedagogickou a teologickou, kterou také sám vystudoval. Petr poskytuje kvalitní vzdělávání a kurzy potřebné pro zavádění práce se sexualitou a za svou praxi vzdělal v tématu jen na akreditovaných kurzech přes 6 500 účastníků, převážně pracovníků sociálních služeb. Petr je praktik a několik posledních let je také členem týmu Poradenského centra SPMP ČR.

Sexuální osvěta v prostředí domova sociálních služeb na Slovensku

PaedDr. Roberta Drugová

Vnímanie sexuality sa v spoločnosti mení na základe aktuálnych spoločenských systémov a postojov členov spoločnosti, ktoré súvisia s vývojom morálky a hodnôt. Sexualita jednotlivcov s postihnutím by nemala byť vnímaná odlišne. Ľudia na autistickom spektre alebo s mentálnym postihnutím nemajú často prístup k základným informáciám týkajúcich sa sexuality, čo môže negatívne ovplyvniť rozvoj ich sexuálneho sebauvedomovania. Pre týchto jednotlivcov môže byť náročné získať relevantné informácie o sexuálnom a vzťahovom živote.

Príspevok sa zaoberá vplyvom sexuálnej osvetu v Združenie na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím v Nových Zámkoch a zachytáva zmeny u prijímateľov sociálnych služieb na autistickom spektre s mentálnym postihnutím. Pred začatím sexuálnej osvetu prejavovali jednotlivci nevhodné sexuálne správanie, čo viedlo problémom v kolektíve, ale aj v osobnom živote týchto jednotlivcov. Príspevok mapuje priebeh a dopad systematickej sexuálnej osvetu počas dvoch rokov. Predkladané kazuistiky jednotlivcov na autistickom spektre s mentálnym postihnutím ukazujú, ako pravidelná sexuálna osveta viedla k zlepšeniu ich porozumenia vlastnému telu, osobným hraniciam a sociálnym normám. Výsledky poukazujú na zníženie nevhodných prejavov sexuálneho správania a na pozitívne zmeny vo vzťahovej oblasti, vrátane väčšej schopnosti nadväzovať priateľstvá a rešpektovať súkromie ostatných. Predkladané prípady ale poukazujú aj na špecifiká vnímania ľudí na autistickom spektre s mentálnym postihnutím, ktoré môžu ovplyvňovať priebeh sexuálnej osvetu. Závery príspevku zdôrazňujú dôležitosť sexuálnej výchovy ako nástroja na podporu zdravého rozvoja sexuality u ľudí s postihnutím.

Medailonek: PaedDr. Roberta Drugová vyštudovala špeciálnu pedagogiku na Univerzite Komenského v Bratislave, kde v súčasnosti pokračuje na doktorandskom stupni štúdia. Pôsobí v domove sociálnych služieb, kde sa venuje oblasti sexuality a sexuálnej osvetu s prijímateľmi sociálnych služieb na autistickom spektre s mentálnym postihnutím. Okrem toho pôsobí na základnej škole pre žiakov s autizmom a v centre poradenstva a prevencie, kde sa zameriava na podporu, intervenciu a edukáciu jednotlivcov na autistickom spektre a mentálnym postihnutím.